

แนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรแหล่งท่องเที่ยว
เชิงเกษตร ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง
จังหวัดนครสวรรค์

The Approach of Agricultural Resources
Management for Agro-tourism in Takhianluan
Sub-district, Muang District, Nakhon Sawan
Province

วรภพ วงศ์รอด*

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ 60000
E-mail: viratwongrod_4@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ทรัพยากร การเกษตรของเกษตรกรและแนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักแกนนำแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรผู้บริหาร อบต. เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ ผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่น ประชาชนและเกษตรกรที่รับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ แบบสำรวจ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การศึกษาพบว่าสถานการณ์แหล่งเรียนรู้การเกษตรในตำบลตะเคียนเลื่อนใช้ทรัพยากรการเกษตรเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน 3 ด้าน โดยมีการจัดแบ่งตามกลุ่มอาชีพ คือกลุ่มดินและปุ๋ย กลุ่มสวนผลไม้/สวนกล้วยไม้ และกลุ่มการผลิตเห็ด มีการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบกลุ่มและครัวเรือนโดยยึดเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม นอกจากนี้ใช้ทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ แรงงาน วัตถุดิบ นำความรู้ภูมิปัญญา ความหลากหลายพืชพันธุ์ การจัดการพื้นที่ แหล่งน้ำเพื่อพัฒนาต่อยอดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เน้นการสาธิต ให้ความรู้ และการจำหน่ายผลผลิต

ส่วนแนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า พื้นที่ตำบลเหมาะสำหรับการเกษตร อยู่ใกล้แหล่งจำหน่าย การเข้าถึงพื้นที่สะดวก เกษตรกรตื่นตัว หน่วยงานรัฐสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเน้นการเข้าเยี่ยมชมแหล่ง การสาธิต บรรยาย แนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สถานที่ ภูมิทัศน์ ทักษะการเป็นวิทยากร สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก ศูนย์ประสานงานในระดับตำบล และพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตร
เป็นเครื่องมือในการจัดการพื้นที่ สร้างรายได้และการรักษาวิถีชุมชน

คำสำคัญ : การจัดการทรัพยากรการเกษตร, แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร,
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

Abstract

This research aimed to study agricultural resource use situation of farmers and a management approach of agricultural resources for agro-tourism of Takhianluan Sub-district, Muang District, Nakhon Sawan Province. The data were collected from the key informants consisting of the agro-tourism leaders, the executive of Tambon local administrative organization, the officials in the agricultural office of Muang District, the regional leaders and local leaders, the people and farmers who realized about agro-tourism in the research area. Participatory observation and structural interview, training workshops, and organizing knowledge sharing forum have been done by the researcher.

The study found that the agricultural learning resources in Takhianluan Sub-district, were used to develop agro-tourism activities divided into 3 occupational groups as soil and fertilizer group, orchard / orchid farm group, and mushroom production group. Some took it as their main primary occupation, some took it as a sideline occupation while others used agricultural resources that are land, water, raw materials in the community, knowledge and local wisdom, plant diversity and management of area for continual development of agro-tourism activities in each place by emphasizing on demonstration, knowledge giving and sales productivity.

As for the guidelines of agricultural resources management for agro-tourism it was found that the area of the sub-district is suitable for agriculture, located near the distributors with convenient access to the area. The farmers are awake, supported by government agencies for a form of agro-tourism by visiting, attending demonstrations and lectures. However, more development needed to be done further on the learning center, landscape, resource persons' speaking skill, facilities, coordination center at the sub-district level and development of agricultural learning resources towards agro-tourism to be used as a tool to manage the area, make income, and keep the way of the community.

Keywords : Agricultural resource management, Agricultural tourism, Agro-tourism

บทนำ

การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศสร้างรายได้ให้กับระบบเศรษฐกิจ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว จากสถิติการท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยมีการพัฒนาเป็นรูปแบบและระบบ เป็นที่มาของรายได้ในการพัฒนาประเทศ จากข้อมูลนักท่องเที่ยวปี 2558 เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 24.90 ล้านคน สร้างรายได้ 1.857 ล้านล้านบาท และในปี 2559 นักท่องเที่ยว 26.53 ล้านคน ขยายตัวร้อยละ 6.14 มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเงิน 1.272 ล้านล้านบาท ทั้งนี้ การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวไทย ปี 2558 มีจำนวน 159.19 คน/ครั้ง ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในตลาดท่องเที่ยวในประเทศเป็นเงิน 0.803 ล้านล้านบาท ในปี 2559 มีผู้เดินทางท่องเที่ยวในประเทศจำนวน 168.97 ล้านคน/ครั้ง และสร้างรายได้ 0.882 ล้านล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2559)

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ในปี 2555-2559 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดเป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในสินค้าท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คำนึงถึงคุณค่า การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สร้างบรรยากาศการลงทุนในกิจกรรมการท่องเที่ยวแหล่งใหม่ที่มีศักยภาพ เพื่อคืนธรรมชาติสู่ผืนโลก เกิดความมั่งคั่งสู่ชุมชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2554) สอดรับกับแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ที่เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งโดยการเตรียมความพร้อมให้กับคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

ที่สอดคล้องและเหมาะสม โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์ การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพในทุกระดับ การปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลง การเข้าถึงทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง โดยการใช้ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนใหม่ อย่างยั่งยืนระยะยาว โดยการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาธุรกิจบริการที่มี ศักยภาพ ยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดและชุมชนให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ รวมถึงเป็นแหล่ง กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ด้วยการพัฒนายกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ในเชิงกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ ประยุกต์จากการประกอบอาชีพทางการเกษตร บนฐานแนวคิด องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของเกษตรกรที่สร้างความภาคภูมิใจในอาชีพ เกษตรกรรมซึ่งเป็นรากฐานของประเทศ อีกทั้งการได้สัมผัสกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนชนบท ขนบธรรมเนียมประเพณี รูปแบบกิจกรรม และการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย วิถีชีวิตที่เรียบง่ายถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงามบนฐาน การจัดการโดยเกษตรกรในชุมชนตนเอง ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และด้านสุขภาพใจที่เข้มแข็ง โดยมุ่งเน้นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงความพอเพียงและเป็นแนวทาง

ในการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนอย่างยั่งยืน ปัจจุบันการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทางเลือกการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่เกษตรกรให้สามารถตอบสนองรายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรเกษตร และกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสรรประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ ด้วยการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสร้าง/พัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารจัดการ การรองรับ การให้บริการ และการดึงดูดใจ (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2556) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่น และส่งเสริมการท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์ที่ 5 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

จังหวัดนครสวรรค์มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบค่อนข้างเรียบและแคบ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าข้าวและสินค้าเกษตร เมืองแห่งการศึกษามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติสังคม มีความเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาทางจังหวัดได้ส่งเสริมและสนับสนุนยกระดับ

ชุมชนท้องถิ่นให้ใช้ฐานทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉพาะตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมืองนครสวรรค์เป็นพื้นที่หนึ่งที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของ นครสวรรค์ ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามีพื้นที่ทั้งหมด 20.73 ตาราง กิโลเมตรหรือประมาณ 12,956 ไร่ มีจำนวนหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน คริวเรือน 1,869 คริวเรือน ประชากรทั้งหมด 6,222 คน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ลักษณะโดยรวมทั้งตำบลจะมีลักษณะเป็นท้องกระทะ น้ำท่วมขังในฤดูฝนดินมีความอุดมสมบูรณ์ ประชากรมีอาชีพด้านการเกษตร คิดเป็น 60 เปอร์เซ็นต์ (องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนเลื่อน, 2557) การทำการเกษตรของตำบลมีชื่อเสียงด้านทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ได้แก่ ผลไม้ พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ และมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการจำหน่ายผลผลิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตร และมีการส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์ถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 – ปัจจุบัน จากต้นทุนทางสังคมและฐานทรัพยากรในตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์เข้ามาส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตร การจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ดังนั้น การจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้สอดคล้องกับแหล่งเรียนรู้การเกษตร บนฐานแนวคิด องค์ความรู้ ภูมิปัญญาของเกษตรกรที่สร้างความภาคภูมิใจในอาชีพซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชุมชน พัฒนากิจกรรมทางการเกษตรให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ หรือเยี่ยมชมได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยอาศัยวิธีการ (Means) การจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยึด

รากฐานของชุมชนเป็นศูนย์กลาง การจัดการชุมชนสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสถานการณ์การใช้ทรัพยากรการเกษตรของเกษตรกรในตำบลและแนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะเคียนเลื่อนอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาสถานการณ์การใช้ทรัพยากรการเกษตรของเกษตรกรในตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์
2. ศึกษาแนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบผสมผสาน โดยกำหนดขอบเขต ดังนี้

1. **ด้านเนื้อหา** ประกอบด้วยข้อมูลสถานการณ์การใช้ทรัพยากรการเกษตรและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะเคียนเลื่อน และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลตะเคียนเลื่อน อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางในการจัดการทรัพยากรการเกษตรแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรในตำบลตะเคียนเลื่อน

2. **ขอบเขตด้านพื้นที่** เลือกพื้นที่แบบเจาะจงจากฐานข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ และจากการเดินทางเข้าเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรในตำบล

3. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นแกนนำ แหล่งเรียนรู้เกษตร 10 แห่ง จำนวน 10 คน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียนเลื่อน และเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอเมือง จำนวน 2 คน ผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่นที่มีแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรในพื้นที่จำนวน 4 คน ประชาชนและเกษตรกรที่รับรู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้เกษตรในพื้นที่ 3 คน รวม 19 คน โดยพิจารณาคคุณสมบัติ มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ ตัดสินใจและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของแหล่ง พร้อมในการให้ข้อมูล มีลักษณะของผู้ นำการเปลี่ยนแปลง กล้าแสดงออกและรับฟังเหตุผล

4. เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้แบบสำรวจการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก การอบรม เชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่มร่วมกันระหว่างนักวิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการทรัพยากรการเกษตรรูปแบบกิจกรรม และแนวทางการจัดการ ทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และตรวจสอบ ข้อมูล โดยดำเนินการไปพร้อมๆ กับการรวบรวมข้อมูล อาศัยการซักถาม ตรวจสอบข้อมูลด้วยการแลกเปลี่ยนคำถาม แยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ ตามเนื้อหา พร้อมกับดูความเพียงพอและสมบูรณ์ของข้อมูล โดยนำมา เปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้วิธีการตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูลแต่ละด้าน คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) และด้านวิธีการรวบรวม ข้อมูล (Methodological triangulation) ทุกครั้งที่มีการรวบรวมข้อมูล จากการซักถามกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งถือว่าเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง ของข้อมูลด้วย

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การใช้ทรัพยากรการเกษตรของเกษตรกรตำบลตะเคียนเลื่อน แหล่งเรียนรู้การเกษตรกระจายอยู่ในพื้นที่ของตำบลในหมู่ที่ 2, 11 และหมู่ 12 จำนวน 10 แห่ง ได้แก่ (1) กลุ่มดินชีวภาพตะเคียนเลื่อน หมู่ที่ 2 เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรจัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2550 ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ด้วยเล็งเห็นคุณค่าของทรัพยากรดินและวัตถุดิบในชุมชน (2) กลุ่มปุ๋ยดินดีบ้านตะเคียนเลื่อน หมู่ที่ 2 จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตร ด้วยเล็งเห็นการทำเกษตรต้องดูแลสภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การลดต้นทุนของเกษตรกร (3) กลุ่มผักซีฝรั่งปลอดสารพิษ หมู่ 12 เริ่มในปี 2537 จากกลุ่มเล็ก ๆ และกระจายแพร่หลายเป็น 20 ครัวเรือน เริ่มจากการเพาะปลูกแบบยังชีพสู่การปลูกเป็นอาชีพ (4) สวนฝรั่งกิมจูและสาลี่สีทอง ไร่เมลิ็ด หมู่ 11 เป็นสวนดั้งเดิมตั้งแต่ปี 2521 เน้นการจัดการพื้นที่ ระบบน้ำหยด ลดการจ้างแรงงาน และจำหน่ายผลผลิตเอง (5) สวนผลไม้ผสมผสาน หมู่ที่ 11 ปลูกพืชไม้ผลแบบผสมผสานสืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่มากกว่า 40 ปี (6) สวนกล้วยไข่ปลอดสารเคมี หมู่ที่ 11 เป็นอาชีพหลักมาจากบรรพบุรุษ เน้นการลดต้นทุน ปลอดภัยสำหรับผู้ผลิตและผู้บริโภค ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลบำรุง (7) สวนเกษตรผสมผสาน หมู่ 12 เป็นสวนเกษตรปลูกไม้ผลได้แก่ กระท้อน ฝรั่งแป้นสีทอง ส้มโอ กล้วยไข่ กล้วยหอม มะยงชิด และมะม่วง เน้นการปลูกที่หลากหลายลดความเสี่ยงด้านผลผลิตและราคา (8) ครัวเรือนเกษตรวิถีพอเพียง หมู่ 12 เป็นแหล่งเรียนรู้เกษตรบนวิถีเศรษฐกิจพอเพียงที่สืบทอดมาจากรุ่นพ่อแม่ และศึกษาเรียนรู้ตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อมาปรับปรุงการเกษตรในครัวเรือน กิจกรรมดำเนินงานมาประมาณ 20 ปี กิจกรรมทางการเกษตรของแหล่งเรียนรู้ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน (9) ฟาร์มเห็ด

บ้านวังยาง หมู่ 12 ตำบลตะเคียนเลื่อน เป็นแหล่งผลิตก่อนซื้อเห็ดและดอกเห็ด เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2549 โดยสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ระยะเวลาทำเป็นอาชีพเสริม กระทั่งเป็นอาชีพหลักในปัจจุบัน และ (10) สวนกล้วยไม้ หมู่ 11 เริ่มทำปี 2538 เน้นการขยายพันธุ์กล้วยไม้ขายพันธุ์กล้วยไม้ และส่งกล้วยไม้เข้าประกวด จุดเด่นของแหล่งเรียนรู้เป็นสวนกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ในพื้นที่ 7 ไร่

ทั้งนี้จากแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรทั้ง 10 แหล่งสามารถสรุปแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ การเกษตรหลัก รูปแบบกิจกรรม และการจัดการทรัพยากรการเกษตรของแหล่งเรียนรู้การเกษตรดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1. สรุปแหล่งเรียนรู้ วัตถุประสงค์ การเกษตรหลัก รูปแบบกิจกรรม และการจัดการทรัพยากรเกษตรของแหล่งเรียนรู้การเกษตร

ชื่อแหล่ง	ที่ตั้ง	วัตถุประสงค์	กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้การเกษตร	รูปแบบกิจกรรม	การจัดการทรัพยากรการเกษตร
1. กลุ่มปศุสัตว์บ้านตะเคียนเลื่อน	ม.2 ต.ตะเคียนเลื่อน	ผลิตสินค้าสำหรับเกษตรกรกลุ่ม การใช้ทรัพยากรในชุมชน รายได้เสริมแก่ชุมชน จัดจำหน่ายปลีกและส่ง เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้สนใจทั่วไป	1.ผลิต จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้ 2.สาธิตการผลิตปุ๋ย/ปุ๋ยสูตรต่าง ๆ 3.ให้ความรู้ขั้นตอนการผลิตปุ๋ย	กลุ่มเกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรียน 2.วัดคูปลิงชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
2. กลุ่มปศุสัตว์โคตะเคียนเลื่อน	ม.2 ต.ตะเคียนเลื่อน	ผลิตหัวเชื้อผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพสำหรับเกษตรกรในหมู่บ้าน จัดจำหน่ายปลีกและส่ง เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตน้ำหมัก ปุ๋ยหมัก และจำหน่ายพันธุ์ไม้	1.ผลิตหัวเชื้อผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ จำหน่ายปลีกและส่ง 2.สาธิตการผลิตปุ๋ยสูตรต่าง ๆ 3.ให้ความรู้ขั้นตอนการผลิตปุ๋ย	กลุ่มเกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรียน 2.วัดคูปลิงชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
3. กลุ่มปลูกผักชีฝรั่งปลอดภัยจากสารพิษด้วยวิธีธรรมชาติ	ม.11 ต.ตะเคียนเลื่อน	ส่งเสริมอาชีพเกษตรกร การรวมกลุ่มเกษตรกรการผลิตและการจำหน่ายผักชีฝรั่ง จัดแผนการตลาดและสร้างเครือข่ายตลาด	1.การพัฒนาแปลงปลูกผักชีฝรั่งและแผนการตลาด 2.สาธิตการผลิต	กลุ่มเกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรียน/แปลงเกษตร 2.วัดคูปลิงชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
4. สวนผลไม้ฝรั่งกิมจู สาเล้งของไม่มีสี	ม.11 ต.ตะเคียนเลื่อน	ให้ผู้สนใจชมสวนฝรั่งสวนมะนาวสวนกระเทียมผักสวนครัว และจำหน่ายกิ่งพันธุ์ ผลผลิตแก่ผู้สนใจ	1.สาธิตแปลงปลูกฝรั่งมะนาวกระเทียม 2.จำหน่ายผลผลิต กิ่งพันธุ์ไม้ผล 3.ให้ความรู้การจัดการพื้นที่ ความหลากหลายพืชพันธุ์	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรียน/แปลงเกษตร 2.วัดคูปลิงชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
5. สวนผลไม้ผสมผสาน	ม.11 ต.ตะเคียนเลื่อน	ชมสวนผลไม้แก่ มีมังคุด เงาะ ชุนุน ละมุด กระช่อน โดยมีบริการจัดการสวนแบบธรรมชาติ มีผลิตภัณฑ์แปรรูปผลไม้	1.สาธิตปลูกฝรั่งมังคุด เงาะ ชุนุน ละมุด กระช่อน 2.จำหน่ายผลผลิต กิ่งพันธุ์ไม้ผล 3.ให้ความรู้การจัดการพื้นที่ ความหลากหลายพืชพันธุ์	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรียน/สวนและแปลงเกษตร 2.วัดคูปลิงชุมชน 3.แรงงานในชุมชน

6.สวนกล้วยไม้	ม.11 ต.ตะเคียนเลื่อน	ปลูกกล้วยไม้เพื่อขายผลผลิต ขายหน่อ และจัดการพื้นที่ให้เกิดความชุ่มชื้น	1.สาธิตปลูกกล้วยไม้ 2.จำหน่ายผลผลิต 3.ให้ความรู้การจัดการพื้นที่ การขยายหน่อพันธุ์	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่สวนและแปลงเกษตร 2.วัสดุปลูกในชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
7.สวนเกษตรผสมผสาน	ม.12 ต.ตะเคียนเลื่อน	ให้ผู้สนใจชมสวนผลไม้ กระทั่งอเนกมะม่วงฝรั่ง และแปรรูปฝรั่งเงาะสำหรับจำหน่าย จุดสาธิตการเริ่มรู้จักการจัดการพื้นที่เกษตร เทคนิคการทำกระถ่อนหน่อ การทำกล้วยไม้ส่งข้างประกวด	1.สาธิตการปลูกก่อนเชื่อมเชือกและเชื่อมถ่อนการกระถ่อน 2.จำหน่ายผลผลิต กิ่งพันธุ์ไม้ผล	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่สวนและแปลงเกษตร 2.วัสดุปลูกในชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
8.เกษตรวิสัยท่องเที่ยว	ม.12 ต.ตะเคียนเลื่อน	เพาะเห็ดได้โดยการฝึกก่อนและหลังเชื้อเอง ทำนาสำหรับบริโภค ปลูกผักปลอดสารจำหน่าย เน้นการขายปลีกในตลาดด้วยตนเอง	1.สาธิตการผลิตก่อนเชื่อมเชือกและเชื่อมถ่อนการผลิต 2.จำหน่ายผลผลิตเห็ด ก่อนเชื่อมเชือกถ่อน 3.ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแล การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายผลผลิต	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรือน/สวนและแปลงเกษตร 2.วัสดุปลูกในชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
9.ทำนมเห็ดบ้านวังยาง	ม.11 ต.ตะเคียนเลื่อน	แหล่งเพาะเห็ด ทำนมเห็ด ก่อนหั่นเชื้อเห็ดจำหน่ายปลีกและส่ง	1.สาธิตการผลิตก่อนเชื่อมเชือกและเชื่อมถ่อนการผลิต 2.จำหน่ายผลผลิตเห็ด ก่อนเชื่อมเชือก 3.ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแล การเก็บเกี่ยว และผลผลิต	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรือน 2.วัสดุปลูกในชุมชน 3.แรงงานในชุมชน
10.สวนกล้วยไม้ไฟลพร	ม.11 ต.ตะเคียนเลื่อน	ให้ผู้สนใจชมสวนกล้วยไม้เพาะพันธุ์กล้วยไม้จำหน่ายปลีกกล้วยไม้	1.สาธิตการเพาะพันธุ์กล้วยไม้ 2.จำหน่ายผลผลิต 3.ให้ความรู้การจัดการพื้นที่ และพันธุ์กล้วยไม้	เกษตรกร	1.ที่ดิน/สถานที่โรงเรือนและแปลงเกษตร 2.วัสดุปลูกในชุมชน 3.แรงงานในชุมชน

ส่วนวัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรมการเกษตรของแหล่งเรียนรู้เน้นรูปแบบกลุ่มเกษตรกรและครัวเรือน มีทั้งทำเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เป็นแหล่งเรียนรู้ จำหน่ายผลผลิตเมล็ดพันธุ์ กิ่ง หน่อ และการแปรรูป ใช้ทรัพยากรการเกษตร ประกอบด้วย ที่ดิน แหล่งน้ำ แรงงาน วัตถุดิบในชุมชน ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา ความหลากหลายพืชพันธุ์ การจัดการพื้นที่แหล่งน้ำ โดยแหล่งเรียนรู้เกษตรกรทั้ง 10 แห่ง ใช้ทรัพยากรการเกษตรในพื้นที่ของตนเองเกิดผลผลิต สินค้า การบริการ เน้นความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้เกษตรกรของตนเอง ผลผลิต สินค้าและการบริการเน้นการจำหน่ายผลผลิตสำหรับการบริโภค กิ่งพันธุ์ไม้ผล หน่อ และวัสดุที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต

การจัดการทรัพยากรการเกษตรในพื้นที่ของเกษตรกรเพื่อพัฒนาสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จัดได้ 3 กลุ่ม (1) การใช้ทรัพยากรการเกษตรที่เกี่ยวกับกลุ่มดินและกลุ่มปุ๋ย ในกิจกรรมการสาธิตผลิตดินชีวภาพ/ปุ๋ยดินดี และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การฟังบรรยายเยี่ยมชม สาธิตการผลิตดินชีวภาพ/ปุ๋ยดินดี ตลอดจนชมจุดจำหน่ายเพาะพันธุ์กล้าไม้ดอกไม้ประดับสองข้างทางถนน (2) การใช้ทรัพยากรการเกษตรของสวนผสมผสาน ผลไม้ และสวนกล้วยไม้ มีกิจกรรมการสาธิตการผลิต การรักษา การขยายพันธุ์ การแปรรูปและการจำหน่ายผลผลิตในส่วนสร้างความรู้การทำสวนผสมผสาน สวนผลไม้ สวนกล้วยไม้ สำหรับการประกวด การฟังบรรยายเยี่ยมชมศึกษา ธรรมชาติ แปลงผักซีฟรุ้งและการจำหน่ายผลผลิต กิ่งพันธุ์ไม้ผลพันธุ์กล้วยไม้ในสวนและเมล็ดผักซีฟรุ้ง (3) การใช้ทรัพยากรการเกษตรที่เกี่ยวกับการผลิตเห็ด มีกิจกรรมการสาธิตการผลิตเชื้อเห็ด ก้อนเชื้อเห็ด การดูแลรักษาโรงเรือน การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจำหน่ายก้อนเชื้อเห็ด เห็ดสดทั้งปลีกและส่ง การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบโรงเรือนที่เหมาะสม การเยี่ยมชมสถานที่จริง ทั้งนี้

แหล่งเรียนรู้เกษตรกรทั้ง 10 แห่ง เน้นการจัดการทรัพยากรการเกษตรโดยตรง ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยและกลุ่มดิน สวนผลไม้และสวนกล้วยไม้ การเพาะเห็ด ทั้งนี้ แหล่งเรียนรู้เกษตรกรมีความโดดเด่นในตัวเอง กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใช้การสาธิตหรือการให้ความรู้ในกิจกรรมที่ดำเนินการ และการจำหน่ายผลผลิต ส่วนทรัพยากรการเกษตรที่นำมาใช้กับกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ใช้ที่ดิน/สถานที่โรงเรือน สวนไม้ผล วัสดุคิบและแรงงานจากชุมชน

2. แนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลตะเคียนเลื่อน (1) ด้านศักยภาพแหล่งเรียนรู้เกษตรกรเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการจัดการทรัพยากรการเกษตรที่โดดเด่นจากลักษณะกายภาพสภาพพื้นที่เพาะปลูกพืชผัก ผลไม้ การอยู่ใกล้แหล่งจำหน่าย และเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก สร้างการตื่นตัวให้เกษตรกรหน่วยงานรัฐสนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่องในส่วนกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลและอำเภอโดยการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรของเกษตรกร โครงการผลิตปุ๋ยหมัก โครงการเกษตรอินทรีย์และลดการใช้สารเคมี สนับสนุนป้ายกลุ่มเกษตรกร และศึกษาดูงานการพัฒนาเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (2) ด้านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเน้นการเข้าเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ การสาธิต บรรยาย ชมสวน ชิมผลไม้ และเข้าร่วมกิจกรรมในรูปของกลุ่มใน ส่วนการจัดการทรัพยากรการเกษตรต้องเน้นการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ เทคโนโลยีพื้นบ้าน แรงงานในชุมชน และเอกลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้โดยการนำเสนอ สาธิต และเล่าเรื่องเพิ่มกิจกรรมให้หลากหลาย พัฒนาความรู้และทักษะด้านการจัดการทรัพยากรในแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาด้านการเป็นวิทยากร (3) ด้านการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยพัฒนาสถานที่ จัดภูมิทัศน์ ทักษะการ

เป็นวิทยากร จัดทำแผนผัง/แปลงสำหรับการเรียนรู้ ทำปฏิทินการท่องเที่ยว ในตำบล ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จัดให้มีศูนย์ประสานงานในระดับตำบล และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร รถนำชมแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้เกษตรกรและด้านเครือข่ายการท่องเที่ยว ในพื้นที่โดยการจัดตั้งเครือข่ายระดับพื้นที่ การแลกเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการพื้นที่ร่วมกัน (4) ด้านประโยชน์ที่เกิดจากการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถสร้างมูลค่า รายได้เสริม การทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์ ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการทำการเกษตร สร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยว วิถีชุมชน กระตุ้นให้เกษตรกรตื่นตัว ขายผลผลิตให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชม และสร้างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ และ (5) ด้านความคาดหวังในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้เกษตรสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรใช้เป็นกลวิธีในการจัดการพื้นที่ สร้างรายได้คนในชุมชน การรักษาวิถีชุมชน ในแง่ของการทำการเกษตรสร้าง ทางเลือกในการทำการเกษตร การขายผลผลิต สืบทอดวิถีการทำเกษตร ดั้งเดิม อนุรักษ์ทรัพยากรดินและแหล่งน้ำ ลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมี สร้างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ เกษตรกรมีความเข้มแข็ง ในแง่ของกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถสร้างรายได้ พัฒนากิจกรรม และหน่วยงาน ส่งเสริมสนับสนุนต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย ได้พบประเด็นที่นำมาวิจารณ์ผลการวิจัย ดังนี้

1. สถานการณ์การใช้ทรัพยากรการเกษตรของเกษตรกร แหล่งเรียนรู้การทำเกษตรของเกษตรกรตำบลตะเคียนเลื่อนทั้ง 10 แห่งมีการดำเนินกิจกรรมการเกษตรในรูปแบบกลุ่มเกษตรกรและครัวเรือนเกษตรกร

ยึดเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ เป็นแหล่งเรียนรู้การเกษตร แหล่งจำหน่ายผลผลิต เมล็ดพันธุ์ ตอนกิ่งหน่อ และการแปรรูป การใช้ทรัพยากรการเกษตรของแหล่งเรียนรู้ประกอบด้วยที่ดิน แหล่งน้ำ แรงงาน วัตถุดิบในชุมชน ความรู้ทางการเกษตรจากภูมิปัญญาผู้รู้ ความหลากหลายพืชพันธุ์ไม้ผล และการจัดการพื้นที่ทางการเกษตรด้วยการจัดการแหล่งน้ำ อย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ McGehee (2007: 111-124) ที่เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเน้นรูปแบบที่หลากหลายของแหล่งเกษตรกรรมและวิถีชนบททำให้ครอบครัวเกษตรกรรมมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยังเป็นเครื่องมือให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้ในหลากหลายมิติทั้งการรักษาสภาพแวดล้อม พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับมูลนิธิเกษตรกรรมทางเลือก (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน, 2547: 28) ที่ศึกษาแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเกษตรที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัย (1) การพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านในระบบเกษตร (2) การพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม (3) ใช้ทรัพยากรเกษตรจากภายในพื้นที่ (4) หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี (5) การปรับปรุงดินให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน และ (6) ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความหลากหลายกิจกรรมผลิตทางการเกษตรในไร่นาและผสมผสานกิจกรรมการผลิตให้เกื้อกูลประโยชน์ต่อกันด้วยวิถีธรรมชาติ ทั้งนี้แหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรตำบลตะเคียนเลื่อนมีการจัดการทรัพยากรการเกษตรโดยตรง ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยและดิน สวนผลไม้และสวนกล้วยไม้ การเพาะเห็ด โดยแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวประยุกต์แนวคิดการพัฒนาเกษตรยั่งยืนผ่านกิจกรรมการสาธิตการให้ความรู้ การจำหน่ายผลผลิต และใช้ทรัพยากรการเกษตรที่ประกอบด้วยการจัดการที่ดิน/สถานที่โรงเรือน สวนไม้ผล วัตถุดิบในชุมชน และการใช้แรงงานในชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืน

2. แนวทางการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่าศักยภาพแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรของเกษตรกรตำบลตะเคียนเลื่อน มีรากฐานการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพ สภาพพื้นที่ การปลูกพืชผักผลไม้ การอยู่ใกล้สถานที่จำหน่าย การเข้าถึงพื้นที่สะดวกและรวดเร็ว การตื่นตัวของเกษตรกร หน่วยงานรัฐสนับสนุนทำให้เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนแนวทางในอนาคตการให้มีกิจกรรมส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล จัดตั้งกลุ่ม/องค์กรของเกษตรกร โครงการผลิตปุ๋ยหมัก โครงการด้านเกษตรอินทรีย์และลดการใช้สารเคมี สนับสนุนป้ายสำหรับกลุ่มเกษตรกร และศึกษาดูงานด้านการพัฒนาการเกษตร ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรซึ่งสอดคล้องกับpongพล ธวัชหทัยกุลและคณะ (2550: 67-73) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ อาศัยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเน้นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ 2) ด้านการพัฒนาบริการการท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ 4) กลยุทธ์พัฒนาด้านอื่น ๆ สำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง

สำหรับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการจัดการทรัพยากรการเกษตร เน้นการเข้าเยี่ยมชมแหล่งเกษตร การสาธิต บรรยาย ชมสวน และชิมผลไม้ ทั้งนี้แหล่งเรียนรู้เกษตรกรตำบลตะเคียนเลื่อนมีการจัดการทรัพยากรการเกษตรที่สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เทคโนโลยีพื้นฐาน แรงงานในชุมชน และความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้ อันเป็นวิถีชีวิตในชนบทที่เป็นจุดแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ Kline and others (2007: 111-124) ที่เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนักท่องเที่ยวต้องการเห็น

วิถีชีวิตที่เชื่อมต่อกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นประสบการณ์ที่ดีในช่วงเดินทาง ต้องการเรียนรู้เข้าใจความหมาย การพบปะผู้คนและอยากมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตชนบท ในขณะที่จุดอ่อนกิจกรรมการเกษตรยังที่ไม่หลากหลาย ขาดความรู้ ทักษะและประสบการณ์ด้านการจัดการทรัพยากรในแหล่งเรียนรู้ ทักษะการเป็นวิทยากร ทูนาในการพัฒนาผลผลิตและสินค้าสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งงานวิจัยของนาฏสุตา เขมนะสิริ และคณะ (2549: 69-79) สะท้อนเห็นว่า แหล่งทำการเกษตร แหล่งแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่มีศักยภาพเพียงพอในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องมีกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การทำสวนผลไม้ การเพาะเห็ด การปลูกพืชปลอดสารพิษ และจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่แหล่งเรียนรู้ในเรื่องการฝึกอบรม หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกด้านคมนาคม ให้มีที่ปรึกษาด้านผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์และส่งเสริมการตลาด และการสนับสนุนเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลตะเคียนเลื่อน จะต้องพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้การเกษตร สถานที่ จัดภูมิทัศน์ พัฒนาทักษะการเป็นวิทยากร จัดทำแผนผัง/การจัดแปลงสำหรับการเรียนรู้ ทำปฏิทินการท่องเที่ยวในตำบล ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ให้มีศูนย์ประสานงานในระดับตำบล ความสะดวกสถานที่ เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร รถนำชมแหล่งในตำบล ด้านการสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้เกษตรกร และด้านเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดตั้งเครือข่ายเชิงพื้นที่ การแลกเปลี่ยนแนวทาง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกษตร จัดทำแผนการจัดการพื้นที่ ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการทรัพยากรการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถสร้างมูลค่า รายได้เสริมจากกิจกรรมการเกษตร การทำงานร่วมกัน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้การเกษตรในพื้นที่ร่วมกัน การอนุรักษ์ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการทำการเกษตรสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยววิถีชุมชน กระตุ้นให้เกษตรกรตื่นตัวในการจัดการทรัพยากรการเกษตร ขยายผลผลิตให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชม และสร้างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งนี้ สอดคล้องกับวันทนา ฉิมบ้านดอน (2552: 99-110) ที่เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเริ่มต้องการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเดินทางสะดวกสบาย การเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรที่หลากหลาย การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้า และประโยชน์ในกิจกรรมการท่องเที่ยว และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีทั้งกิจกรรมทางน้ำ กิจกรรมบ้านพักโฮมสเตย์ กิจกรรมการแสดงวิถีชีวิตด้านการเกษตรและวัฒนธรรม มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบแหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรมเป็น จุดท่องเที่ยวเกษตรที่เป็นสวนหรือไร่ของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งโดยเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแหล่งเรียนรู้เกษตรกร

- 1.1 ควรมีการจัดการทรัพยากรการเกษตรในแหล่งเรียนรู้ให้คงความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ดั้งเดิมของแต่ละแหล่ง
- 1.2 ควรจัดรูปแบบ/กิจกรรมแหล่งเรียนรู้สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นหลากหลายและ สอดคล้องกับวิถีชุมชน
- 1.3 ควรรวมกลุ่มจัดทำแผนผัง รายการท่องเที่ยวของแหล่งเรียนรู้เกษตรกรในตำบล และการเชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวภายใน และภายนอกตำบลต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับท้องถิ่น/สำนักงานเกษตรอำเภอ

2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการวางแผนร่วมกับแหล่งเรียนรู้เกษตรกร ผู้นำชุมชนในการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้สอดคล้องกับฤดูกาล หรือเทศกาลของชุมชน ตำบล อำเภอและจังหวัด

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอ วัด และโรงเรียนในพื้นที่ควรร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แก่กลุ่มเกษตรกรนักเรียน ผู้นำชุมชนในการนำทรัพยากรการเกษตรมาใช้ประโยชน์ การเพิ่มมูลค่าผ่านการเรียนรู้วิถีการเกษตรของชุมชน

2.3 หน่วยงานภาครัฐควรช่วยในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในด้านการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การนำชมแหล่งเกษตรกรรมในชุมชนและรณรงค์สร้างความตื่นตัวในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบล

2.4 หน่วยงานภาครัฐควรจัดให้มีศูนย์ประสานงาน ศูนย์จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้กับกลุ่มเกษตรกรในตำบล

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาการจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ตำบล และอำเภอ

3.2 ควรมีการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับพื้นที่ตำบลและอำเภอ

3.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สอดคล้องกับพื้นที่ตำบลและอำเภอ

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี 2555-2559**[ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: <http://www.tourism.go.th> [15 กันยายน 2558]
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **รายงานสถิตินักท่องเที่ยวประจำปี 2558-2559**[ออนไลน์]. 2559.แหล่งที่มา: <http://www.tourism.go.th>[15 กันยายน 2559]
- เกษตรกรรมยั่งยืน, มูลนิธิ. **เกษตรกรรมยั่งยืน: วิถีเกษตรกรรมเพื่อความ เป็นไท**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน,2547.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)**[ออนไลน์]. 2554. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan11>[22 กันยายน 2558]
- ตะเคียนเลื่อน, องค์การบริหารส่วนตำบล. **แผนพัฒนาตำบล 3 ปี (พ.ศ.2557-2559)**. นครสวรรค์: องค์การบริหารส่วนตำบล ตะเคียนเลื่อน, 2557.
- นาฏสุตา เชนนะสิริ, ดรุณี แก้วม่วง, มานพอรุ่ง, วาณี วัชรเกษมสินธุ์ และ ประภาศรี ตั้งศิริภรณ์.การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี และ ชัยนาท. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่** 2(3)(2549): 69-79.

ปองพล ธีวัลหทัยกุล, ชัชฎารัตน์ มุกดา และวศิรินทร์ วารีเศวตสุวรรณ.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย, 2550.

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, สำนัก. **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว
และกีฬา**[ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา:

<http://www.agrotourism.doae.go.th>[1 ตุลาคม 2556]

วันทนา ฉิมบ้านดอน. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2552.

Kline, C., Cardenas, D., Leung, Y. F., and Sanders, S. Sustainable
Farm Tourism : Understanding and Managing Environmental
Impacts of Visitor Activities. **Journal of Extension** 45(2)
(2007): 68-73.

McGehee, N.G. An Agritourism Systems Model : A Weberian
Perspective. **Journal of Sustainable tourism** 15(2) (2007):
111-124.